

de

försvarar

våra

friheter

30 år med Sacharovpriset

de

försvarar

våra

friheter

© Europeiska unionen, Europaparlamentet, 2017

Fotografier

Enri Canaj/Magnum Photos

Bieke Depoorter/Magnum Photos

Jérôme Sessini/Magnum Photos

Newsha Tavakolian/Magnum Photos,
med stöd av Amin Landoulsi

Texter

Éric Fottorino, med stöd av Manon Paulic

Grafisk utformning

Hello Dune Lunel

Tack till

Sacharovstipendiaterna Asma Kaouech, Ameha

Mekonnen, Jadranka Miličević

och Samrith Vaing

För Magnum Photos: Clarisse Bourgeois,

Antoine Kimmerlin, Nikandre Koukoulioti,

Giulietta Palumbo, Claire Saillard, Pauline Sain

De åsikter som framförs i boken
är upphovsmännens och utgör inte
nödvändigtvis Europaparlamentets officiella
ståndpunkt.

de

försvarar

våra

friheter

30 år med Sacharovpriset

Nästa uppslag: **Guy le Querrec**
Tyskland, Berlin, 1989.
Ungdomar firar nyår på Berlinmuren.

Innehåll

Förord	9
Samrith Vaing	14
Asma Kaouech	48
Ameha Mekonnen	82
Jadranka Miličević	114
De försvarar våra friheter	151
Sacharovpriset	167
Pristagarna	168
Europaparlamentets roll	170

Förord

Antonio Tajani

Europaparlamentets talman

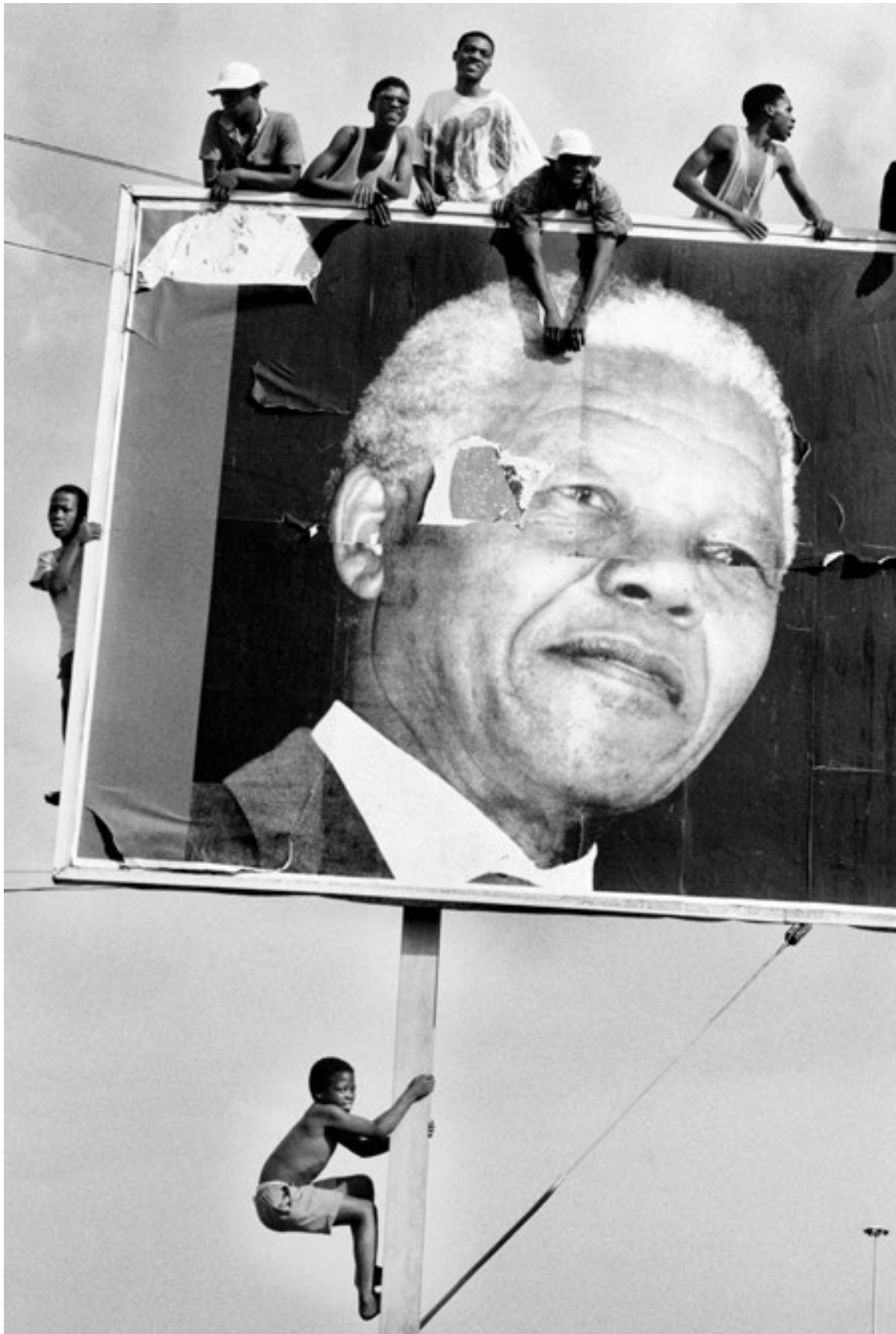
När nu Sacharovpriset fyller 30 år är det ett pris som behövs lika mycket idag som när Nelson Mandela och Anatolij Martjenko tilldelades det första 1988. Kampen för mänskliga rättigheter står fortsatt högt på Europaparlamentets dagordning. Sacharovpriset för tankefrihet är ett flaggskepp i vårt allmänna engagemang för de mänskliga rättigheterna, som ju är själva kärnan i våra gemensamma värderingar.

Sacharovpriset har delats ut till många framstående personligheter. Med tiden har priset blivit mycket mer än en årlig ceremoni och vuxit ut till ett viktigt verktyg för pristagarna. Europaparlamentet för samman pristagarna i Sacharovnätverket och hjälper dem i deras roll som ambassadörer för priset och dess budskap. Tillsammans med dem har vi instiftat Sacharovstipendiet för människorättsförsvare för att stödja aktivister världen över.

Den här boken handlar om alla dem som – precis som pristagarna – kämpar för sina

rättigheter och för rättvisare samhällen och samtidigt motiverar andra att göra detsamma. Jag kan bara uttrycka min beundran och mitt stöd för de fyra modiga Sacharovstipendiater – fyra bland många andra – vars enastående arbete och liv är föremålet för denna bok. Jag vill även passa på att tacka den framstående journalisten och författaren Éric Fottorino som så förtjänstfullt berättar deras historia, och samtidigt manar till eftertanke i sin essä om de mänskliga rättigheterna i världen, samt Jérôme Sessini, Bieke Depoorter, Enri Canaj och Newsha Tavakolian, fyra välrenommerade fotografer vars bilder gör så mycket för att ge liv åt historierna.

På senare år har det civila samhället undan för undan sett sitt manöverutrymme krympa på många håll i världen. Organisationer som arbetar för sina medmänniskors grundläggande rättigheter anklagas ibland för att vara utländska agenter; hot, frihetsberövande och tortyr används för att tysta deras röster. Grundläggande rättigheter utmanas även

i västvärlden och inom Europeiska unionens gränser. Medborgarnas mest grundläggande friheter hotas av en global terrorism som vi måste bekämpa med fast hand, dock utan att tumma på våra grundläggande friheter.

Hittills har Sacharovpriset hedrat demokrati-kämpar från Kuba vid tre tillfällen: Guillermo Fariñas 2010, Kvinnor i vitt 2005 och Oswaldo José Payá Sardiñas 2002. Genom att belöna Hu Jia 2008 och Wei Jingsheng 1996 har priset två gånger uppmärksammat den långa och svåra kampen för mänskliga rättigheter i Kina. Vi har även hedrat de iranska aktivisterna Nasrin Sotoudeh och Jafar Panahi 2012 och den ryska frivilligorganisationen Memorial 2009.

Pressfriheten sitter trångt i många länder där regimerna försöker tysta och förtrycka journalister. När Europaparlamentet gav Sacharovpriset till Reportrar utan gränser 2005, det vitryska journalistförbundet 2004 och Oslobodjenje 1993 var det för att hylla de framträdande aktörer som står upp för den oberoende journalistiken som demokratins ryggrad.

Kvinnor är än i dag särskilt utsatta i samband med människorättskränkningar. Pristagarna 2013 och 2005 – Malala Yousafzai och Hauwa Ibrahim – försvarar och stöder med stor kraft kvinnors rättigheter, inte minst deras rätt till utbildning. 2016 hedrade Sacharovpriset två modiga yazidiska kvinnor från Irak, Lamiya Aji Bashar och Nadia Murad, och 2014 den kongolesiske läkaren Denis Mukwege för deras sätt att stå upp mot det avskyvärda våld som drabbar kvinnor och barn i konfliktsituationer.

Sacharovpriset hyllar även tankefriheten i sig, den allra innersta av mänskliga rättigheter. Pristagare som den saudiske bloggaren Raif Badawi har satts i fängelse bara för att de uttryckt sina tankar.

Under tre årtionden har Sacharovpristagarna byggt upp ett arv som vi kan inspireras av. Min förhoppning är att detta arv under de kommande trettio åren ska uppmuntra andra att bry sig, engagera sig och kämpa för en rättvisare värld. På så vis kommer Sacharovpriset att växa sig ännu starkare.

Vänster sida: **Ian Berry**
Sydafrika, Lamontville, 1994.
Anhängare till Nelson Mandela väntar på hans ankomst i samband med presidentvalet.

Nästa uppslag: **Stuart Franklin**
Kina, Peking, 1989. *Massmöte på Himmelska fridens torg som slogs ner brutalt några dagar senare.*

Samrith Vaing

Kambodja

av Jérôme
Sessini

Samrith Vaing är 35 år. Han presenterar sig direkt som inföding. Han tillhör bunongminoriteten, en av landets 24 folkgrupper, en av de största och äldsta dessutom, för den har bott i över 2 000 år i Mondol Kiri-provinsen i östra Kambodja, nära gränsen mot Vietnam.

Det som slog fotografen Jérôme Sessini, som följde honom i flera dagar, var den totala fridfullhet som präglar landskapet och människorna. Bybornas enkelhet, deras äkthet som de gör allt för att bevara. "Det finns inget konstlat eller ideologiskt i deras sätt att vara", säger reportern, van vid extrema spänningar i krigszoner. Här tycks allt vara som gjort för avspänning. "Det är svårt att visa på det politiska våldet", säger han. Ändå fick han känna av det under deras resa till Stung Treng. Samrith ville ta sig till byarna i skogen, men polis och militär blockerade vägen. Det gick inte att komma i kontakt med lokalbefolkningen. Människorättsaktivisten ville till varje pris ta sig förbi; han ville så gärna få sin besökare att förstå vilka svårigheter dessa människor lever i, utlämnade åt glupska kinesiska bolag som köper upp deras mark med regeringens goda minne. Jérôme Sessini vägrade låta honom ta en sådan risk. Faran var för stor.

Kambodja, Prame, juli 2017.
Samrith Vaing, människorättsaktivist och Sacharovstipendiat.

Där har ni inramningen, det är detta det handlar om. I de här trakterna flyter försvaret av individuella friheter ihop med försvaret av miljön, skogen och dess invånare, både människor och djur – som aporna som lever tillsammans med familjerna och hundarna som ser ut som verkliga karaktärer på bilderna. När fotografen kom till Kambodja gladde sig Samrith Vaing åt att kunna tala engelska i en hel vecka. Nu skulle han kunna bli säkrare på språket och nå ut ännu bättre med sitt budskap till internationella myndigheter och alla som han vill uppmärksamma på sin kamp. Det är just kopplingen mellan människan och jorden, bevarandet av naturliga miljöer och kampen mot klimatförändringarna som upptar och bekymrar denne aktivist, som helst verkar ute på fältet. "I go to the ground", upprepar han gång på gång, ett sätt att visa att han står nära människorna, deras problem, deras bekymmer.

"Jag är särskilt intresserad av skogen", förklarar han. "Jag förväntar mig att regeringen agerar och gör gemensam sak med oss. Men ingen-

Kambodja, Stung Treng-provinsen.
*Skogsskövling orsakad av intensivt
virkesutnyttjande, åkermarksutbredning och
dammkonstruktioner.*

Nästa uppslag:
Kambodja, Mondol Kiri-provinsen.
*Bunongfolket är den största etniska gruppen
i Kambodjas bergsregioner. De ska ha bott
i Mondol Kiri-provinsen i runt 2 000 år.*

ting händer. Tvärtom. Skogen har försvunnit. Vissa aktivister har dödats eller sitter i fängelse i dag. Andra har blivit rädda på grund av påtryckningarna och givit upp." För Samrith Vaing däremot är det inte tal om att låta sig skrämmas. Han vill kämpa för de sina, mot alla orättvisor. Inte överge någon på vägen. Rädda naturen för att rädda människan.

Det var anblicken av denna trakt och dess skogsinvånare som fick Jérôme Sessini att frångå färgfoto. Äktheten i bybornas levnads-sätt gjorde att det i hans ögon inte kunde bli annat än svartvitt. "Så att jag kan tränga in i väsentligheterna och återge skönheten bättre genom att rensa bort allt onödigt ur bilden", förklarar han. Som om han ville skapa en ännu mer direkt relation mellan objektet och betraktaren. Vad var det för gripande saker han såg i detta Kambodja där Röda khmerernas folk mord mellan 1975 och 1979 fortfarande spökar? På Minnenas museum i Phnom Penh såg Jérôme Sessini tusentals foton på offer, ansikten som tystats för evigt men som säger så mycket. Förmodligen är det i deras uttryck som han har hämtat en del av allvaret som omhöljer hans bilder. Som på utomhusmarknaden i Stung Treng, där en ung kvinna med bestämd blick står och säljer sina grönsaker i regnet. Där hotas urbefolkningen ständigt av vräkning sedan ett kinesiskt bolag började bygga en damm. För att tvinga bort dem nekar de lokala myndigheterna bunongfolket plats på de inomhusmarknader som faktiskt finns. Genom att låta dem stå ute i regn och rusk är tanken att de ska ge upp. Myndigheterna vet också att med

så osäkra villkor minskar intäkterna för dessa människor. Därför hoppas man att bunongfolket ska acceptera centralmaktens förslag: att lämna sina hus, att flytta långt bort, långt från fädernesjorden, till anonyma bostäder på opersonliga platser. Dessa omplaceringsprogram är den stora fasan för det skogslevande bunongfolket, som inte begär annat än att kunna stanna kvar där de alltid har levat. Samrith Vaing står vid deras sida. Han vet att de mäktiga är utan samvete. Den styrande klanen kan få för sig att rasera tusentals hektar utan att blinka och struntar gladeligen i om där skulle råka ligga några byar! Det ekonomiska intresset väger tyngre än allt annat.

Det är där Samrith kommer in i bilden, via sin organisation *Community Development Cambodia* (CDC). "Jag arbetade länge för en nationell organisation som var baserad i huvudstaden", säger han. "Vi hade ont om pengar och små möjligheter att resa ut i landet. Nu är jag tillbaka i min Kratieprovins, ett riktigt turistområde. Svårigheterna är av olika slag. Här är det sockerrören som ställer till det för urbefolkningen. Kinesiska och vietnamesiska företag tar över marken, förstör skogen och planterar sockerrör. På andra ställen kommer problemet från gummiträdsodlingar avsedda för gummitillverkning. Nära gränsen till Vietnam är det gårdar som producerar palmolja som hotar invånarnas tillvaro och tillgång till naturresurser." Anledningen till att det har blivit så här snett är regeringens policy att dela ut licenser till utländska företag i utbyte mot pengar, vilket gör att skrupelfria investerare kan lägga beslag på jorden. Kor-

ruptionen är utbredd och utsätter den kambodjanska skogen för systematisk plundring. "Företagen som slår sig ner här kommer med falska rapporter och påstår att deras verksamhet inte kommer att påverka befolkningens liv. Myndigheterna blundar. De utländska företagen är snabba med att odla upp enorma ytor. Virket försvinner till Vietnam, sedan till Kina för att säljas." Jérôme Sessinis bilder talar för sig själva. Så många ödsliga, ödelagda landskap, som efter en jordbävning! Marken blir av med sina träd och sitt växttäckte och blir instabil. Översvämningarna ställer till med enorma skador. Det är bara barnen som är glada när de hoppar ner i vattenmassorna som bildats från ingenstans på några timmar.

När nu dessa befolkningar riskerar att jagas på flykten har Samrith Vaing ett viktigt vapen åt dem: att känna till sina rättigheter. "Om de inte känner till dem, hur ska de då kunna försvara sig?" Trots riskerna tvekar han inte att uttala sig i media när det behövs, eller att skylta öppet med sitt namn. Han använder sociala medier och lägger upp många videoklipp. Han har till och med skapat en egen Youtube-kanal för att berätta vad han gör. Men först och främst är hans arbete altruistiskt: "Jag verkar i skymundan för att hjälpa urbefolkningen. Jag står bakom dem och hjälper dem att bygga upp sitt försvar. Mitt mål är att väcka medvetenhet, inte att slåss mot någon speciell. Jag undviker att peka ut regeringen. Min strategi är inte att kritisera den direkt utan att lyfta fram klandervärda förhållanden. Jag koncentrerar mig också på den globala uppvärmningen. Den frågan och frågan om levnadsvillkoren hänger

tätt samman. Det har jag lärt mig genom att studera situationen i Malaysia. Ursprungsbefolkningen livnär sig på skogens tillgångar: honung och vilt. De utviner även kåda och gummi. I gengäld tar de hand om skogen. När de skyddar den stannar klimatförändringen av. Här i Kambodja kämpar urbefolkningen för att regeringen ska agera och garantera dess rättigheter: rätten till marken och rätten till naturresurserna, rätten till skolor, vägar och sjukhus. Om dessa livsviktiga frågor inte regleras tillsammans kommer allvarliga konflikter att bryta ut."

Samrith har en låga, en energi och en vilja som han oförtrutet förmedlar till familjerna han möter för att stötta dem i kampen för deras rättigheter. Det räcker att fångas av blickarna i Jérôme Sessinis bilder för att kunna utläsa en sorts lugn beslutsamhet, en blandning av sinnesro och skärpa som gjorde sånt intryck på fotografen. Ett kvinnoansikte framför det kinesiska industrikomplexet Rui Feng, som misstänks ha roffat åt sig 500 hektar på olaglig väg för att odla sockerrör i provinsen Preah Vihear. Fler ansikten i byn Prame, bybor från kui-minoriteten, kvinnor och barn, fiskare och skolelever vars enda önskan är att ingenting ska förändras i deras liv. Att betrakta dem är en lektion i mod och en källa till hopp.

Kambodja, Stung Treng.
*Bunongkvinna säljer sina varor på marknaden
i Stung Treng.*

Kambodja, Stung Treng-provinsen.
Samrith Vaing (till höger) besöker en bunongfamilj som har omplacerats av regeringen. På grund av skogsexploatering och dammkonstruktioner av kinesiska industrikoncerner tvingar Kambodjas regering ursprungsbefolkningen att lämna sin fädernesjord.

Kambodja, Preah Vihear-provinsen.
*Cheom Kol bor mitt emot det kinesiska
industrikomplexet Rui Feng. Familjerna anklagar
Rui Feng International för att olagligen ha odlat
upp närmare 500 hektar mark för att anlägga en
sockerrörsodling.*

Kambodja, Preah Vihear-provinsen.
*Ett barn från bunongminoriteten tar en simtur
efter det att ett kraftigt regn orsakat
översvämningar.*

Kambodja, Stung Treng-provinsen.
*Ett bunongbarn i ett av regeringens
omplaceringsläger.*

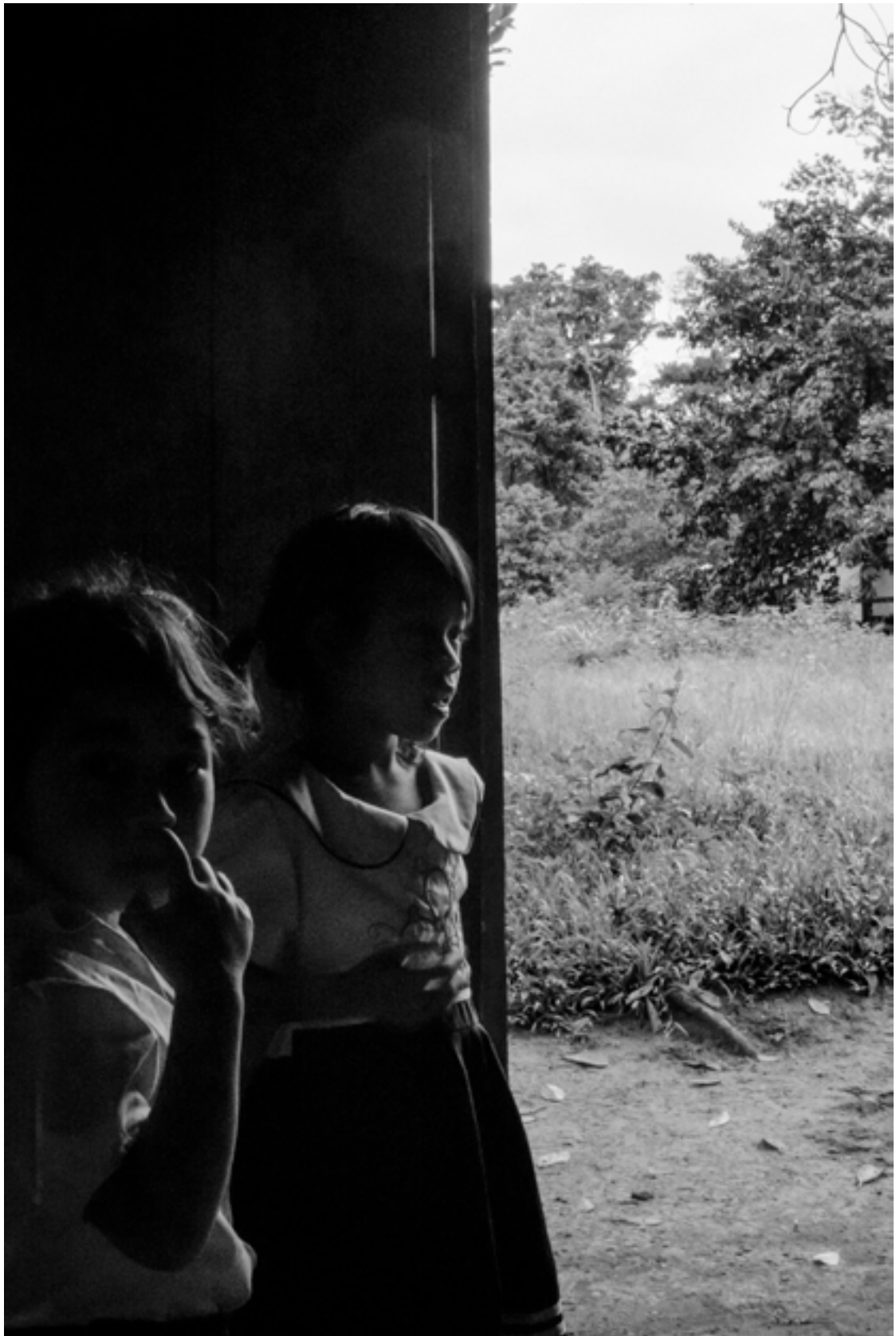

Föregående uppslag och vänster sida:
Kambodja, Preah Vihear-provinsen.
Barn från bunongminoriteten leker vid vägen.

Kambodja, Preah Vihear-provinsen.
Ung bunongkvinna fiskar.

Vänster och höger sida:
Kambodja, Mondol Kiri-provinsen.
*Barn från bunongminoriteten inför
söndagsgudstjänsten i den kristna kyrkan i Laoka.*

Ovan: Kambodja, Mondol Kiri-provinsen.
Gudstjänst i kyrkan i Laoka.

Höger sida: Kambodja, Prame.
Kui-barn i byn Prame.

Nästa uppslag: Kambodja, Anlong Srey.
*Medlemmar av den etniska minoriteten kui i byn
Anlong Srey. Kui-folket är aktivt engagerat
i skyddet av skogen i Prey Lang.*

Kambodja, Stung Treng-provinsen.

Ovan: Kambodja, Preah Vihear-provinsen.
*Barn, huvudsakligen från folkgruppen kui,
i skolan.*

Nästa uppslag: Kambodja, Preah Vihear-
provinsen.
*En bunongfamilj som bor mittemot det kinesiska
industrikomplexet Rui Feng.*

Vänster sida: Kambodja, Prame.
Ung kui-kvinna i byn Prame.

Ovan: Kambodja, Preah Vihear-provinsen.
Utsikt mot det kinesiska industrikomplexet Rui Feng.

Nästa uppslag: Kambodja, Prame.
Kui-barn i byn Prame.

Vänster och höger sida: Kambodja, Prame.
Förkämpar för kui-minoritetens rättigheter.

Nästa uppslag: Kambodja, Preah Vihear-provinsen.
Skolbarn från bunongminoriteten längs en väg.

Asma Kaouech

Tunisien

av Newsha Tavakolian

Asma Kaouech är 25 år och jurist. Hennes pappa var lärare i filosofi. Han gav henne några goda råd: Titta inte på Ben Alis tv, läs hellre böcker av Kant och Heidegger och studera demokrati, individuella friheter och kvinnors rättigheter. "Han gav mig många böcker om feminism", berättar den unga tunisiskan som vuxit upp i huvudstaden men som föddes i de södra delarna av landet.

"Redan när jag var barn lärde han mig att vara en människa med värderingar." En person som bär med sig värderingar som man bär med sig hopp. Några få ord som är så utmärkande för denna aktivist vars elddop går tillbaka till 2011, två veckor före revolutionen som skulle leda till diktatorn Zayn al-Abidin Ben Alis fall och avgång. Visserligen kan Tunisien luta sig mot tusentals Asma över hela landet, för att citera den iranska fotografen Newsha Tavakolian som följt henne, och det är en stor mänsklig rikedom. Men den här Asma är unik; unik med sina ord, sina handlingar, sitt sätt att få sysslolösa gatubarn på väg att hamna snett att förvandlas till vita clowner.

Tunisien, Tunis, augusti 2017.
Asma Kaouech, 25 år och Sacharovstipendiat, leder Fanni Raghman Anni, en tunisisk människorättsorganisation. Den är en av de första organisationer som använt konstworkshoppar för att motverka radikaliserings bland unga.

Först handlar det om smärtan efter en man, Mohammed Bouazizi, som satte eld på sig själv den 17 december 2010 i Sidi Bouzid. Händelsen utlöste en protestvåg utan motstycke, missnöjesyttringar från ett helt folk utmattat av polisregimen under Ben Ali och hans klan. Folk som släpps fria vet inte alltid vad de ska göra med sin nyvunna frihet. Så makten överlämnades nu till islamisterna i Ennahdapatiet. En annan sorts smärta. Men historiens gång kan inte hejdas, gatan driver på och kräver en ny konstituerande församling och en ny konstitution, som till slut antogs den 26 januari 2014. Asma är lycklig. "Texten garanterar många nya rättigheter: jämställdhet, ungas rätt att delta i politiken och samvetsfrihet, ett stort framsteg." Som många andra av sina landsmän har hon inte kämpat förgäves. Hon har inte protesterat förgäves. Hon har inte suttit två dagar i fängelse förgäves, före revolutionen, när Ben Alis polis kastade henne bakom lås och bom. Hon släpptes fri efter att ha lovat

Tunisien, Tunis.
*Unga skådespelare som arbetar med
organisationen Fanni Raghman Anni.*

det omöjliga: att sluta uttrycka sina politiska åsikter, att skriftligen åta sig att inte demonstrera, att studera – studera och inget annat! – och att gå hem lugn och fin. "Tack gode Gud att revolutionen kom", säger Asma. "Ett av de bästa ögonblicken i mitt liv! Det var så många saker som berörde mig, alla människor som organiserade sig för att säkra kvarteret. De patrullerade. Kvinnorna lagade mat. Vi samlades alla för att dela med oss av våra historier, våra missöden, våra förhoppningar." Civilsamhället kämpade mot islamisterna som ville driva igenom religionen i statsapparaten.

Asma var den enda studenten som lyckas bli praktikant i det nya parlamentet. Hon vill se vad ledamöterna beslutade om. "Gå till stranden!" sa de åt henne. Hon stannade. De kände inte den envisa Asma. Det var då hon och en handfull aktivister skapar *Fanni Raghman Anni* (FRA), som kan översättas med "konstnär mot min vilja". En revolution i revolutionen. Det är det talade ordet, det är kroppar som rör sig, uttrycker sig, kämpar. "Under sittstrejkerna och demonstrationerna började vi använda gatuteater, konst och kultur som en ny taktik för att försvara de mänskliga rättigheterna

En grupp barn och ungdomar på Bardomuseet under en workshop om förebyggande av radikaliserings. En barndomsvän till Asma Kaouech var en av gärningsmännen vid terrorattentatet mot museet 2015. Det blev ett

rejält uppvaknande för henne. I dag organiserar hon besök på museet för ungdomar som får se tillbaka på landets historia och händelserna 2015. Under besöken har hon alltid en psykolog med sig.

och väcka folks uppmärksamhet." Från att ha varit en vanlig rörelse grundad 2011 blir FRA två år senare en organisation som finlipat sina anarkistiska metoder på kaféer. "Vår huvudmission var att kämpa mot marginaliseringen i inlandet, i problemområdena, bland de unga och de fattigaste", förklarar juristen, härdad av en gatustrid utkämpad med ord, mimik och gester. Det är en fredlig kamp vars mål är att varje människa ska kunna känna igen sig i sin nästa, spegla sig i den andres svaghet, hopp, vrede och vilshenhet. Tre insatser pågår samtidigt: workshoppar i hela Tunisien i runt tio dagar med ett trettiotal ungdomar som utför performance på temat mänskliga rättigheter, artistiska framträdanden på samma tema organiserade tillsammans med professionella skådespelare samt aktiviteter i flyktingläger i Jordanien, Turkiet och Libanon för att lämna ett socialt, kulturellt och humanitärt bidrag åt de marginaliserade. Denna erfarenhet från fältet stärkte Asma och det föll sig sedan helt naturligt för henne att rikta in sitt arbete på att förebygga radikaliserings. "Tunisien är den största exportören av unga jihadister", säger hon. "Vårt projekt kallas We Are Here. De mänskliga rättigheterna hänger ihop med freden. Det gäller alltså att bevara freden genom förebyggande arbete. Vi har ett kontor i centrala Tunis där jag arbetar i stort sett heltid. Vi är fem anställda mellan 20 och 29 år. Vi får finansiering från FN och EU." Att förebygga radikaliserings. Orden klingar kraftfullt i Asmas mun. "Vårt kontor sattes i brand 2014, på årsdagen av revolutionen. Då kände jag att jag var i fara. Performanceartister har också attackerats fysiskt av salafister när de stod på

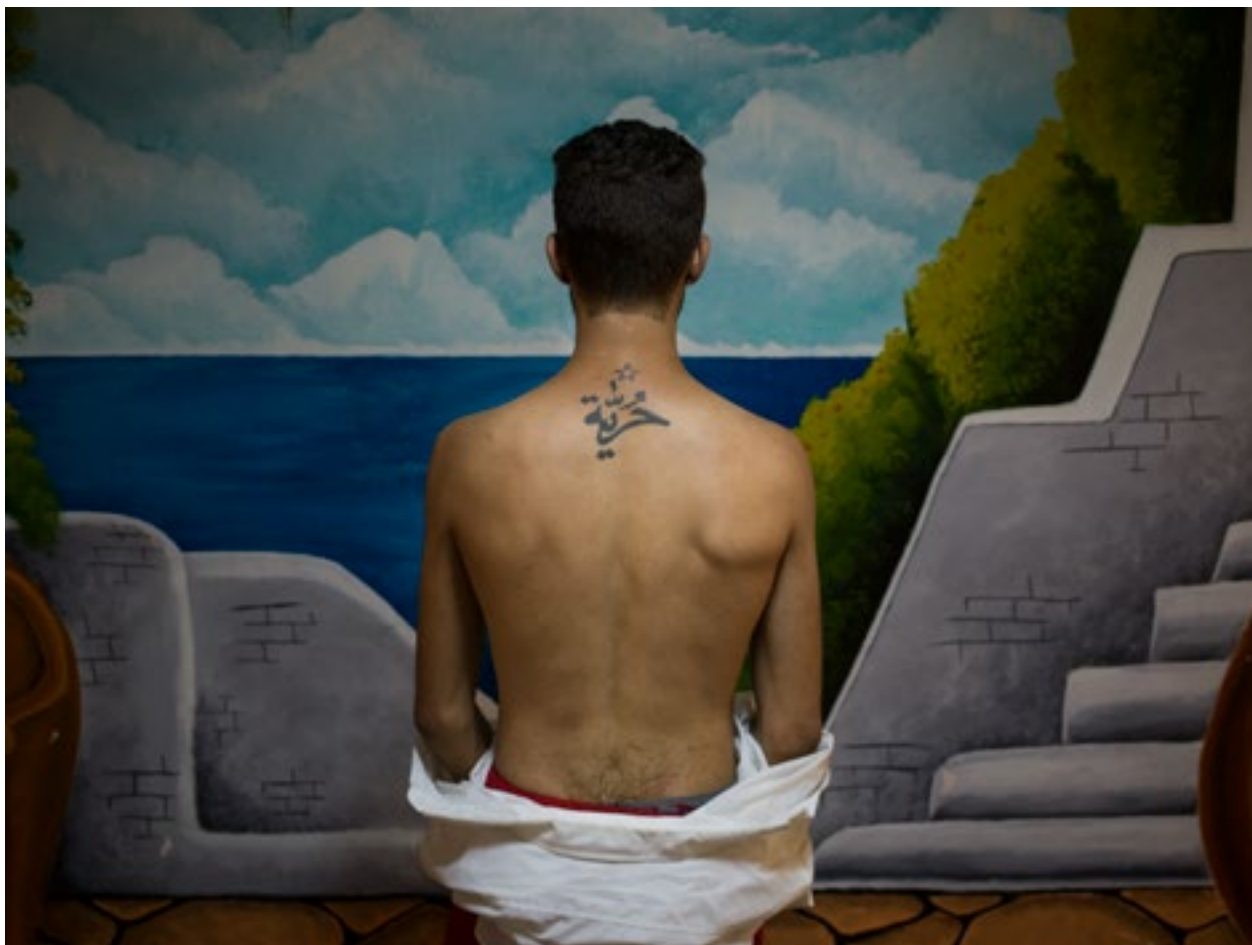
scenen. Artisterna åkte i fängelse, inte salafisterna. De gick fria."

Ämnet är känsligt. De senaste åren har Tunisien skakats av attentat av aldrig skådat slag i landets historia, som den 26 juni 2015 när en semesterklädd terrorist med en kalasnikov gömd i ett parasoll kallblodigt dödade 39 personer och sårade lika många i närheten av Sousse. Den 18 mars samma år hade 21 turister redan skjutits ihjäl på Bardomuseet i Tunis. Och den 24 november 2015 utfördes en terrorattack mot en buss som tillhörde presidentens vakter. Tre attentat som IS tog på sig innan en fjärde dödlig attack inträffade den 7 mars 2016 i Ben Gardane, nära gränsen till Libyen, och kostade ett femtiotal människor livet, varav runt 30 var jihadister.

Asma och hennes vänner känner till detaljerna bakom dessa tragedier. I sitt arbete med arbetslösa brottsbenägna ungdomar på randen till radikaliserings försöker de utrota en dödsdrift lika stark som hopplösheten. Newsha Tavakolians objektiv lyckades på ett utmärkt sätt fånga samspelet mellan ljuset och mörkret i detta livsviktiga arbete. Ljuset, det är ungdomarna som Asma tar med till Bardomuseet för att med mosaikkonstens hjälp visa vilken stor och stolt historia de har. Utan henne och hennes utsträckta hand skulle dessa samhällets utstötta aldrig ha kommit på tanken att uppsöka denna upplysta plats, som om den vore någonting främmande eller förbjudet för dem. Ljuset är även energin från de målade ansiktena och från kropparna som kastar sig ut i improvisationsteatern i ett gat-

hörn eller en park i Tunis, som inför en nyfiken publik vill berätta historien om sina liv, om misären, om ångesten, om förnedringen som fått dem på knä och som gör dem så "fulla av hat" att de får lust att döda andra eller sig själva, som Mohammed Bouazizi. Ljuset är också teckningarna som de marginaliserade ungdomarna gör när Asma och hennes team ber dem rita sitt drömhäus. "Jag insåg att radikalering inte har någonting med islam att göra", säger fotografen. "Ungdomarna är arga för att de känner sig utestängda från välbästandet. Deras frustration kommer sig av att de inte ser några utvägar, annat än som knarklangare då. Lycka och materiell trygghet finns inte för dem. De ritade stora hus för att protestera mot klyftorna och orättvisorna som de tycker att de är offer för." Det är en uppbygglig övning. Vissa avbildar ett avsides beläget hus, som för att framhäva att de själva står utanför och aldrig riktigt kommer att vara en del av samhället. När de lagt ifrån sig pennorna uppmuntras de till diskussion av organisationens medlemmar, som förklarar, lyssnar och lugnar.

Ungdomarna kan uttrycka sig fritt utan att känna att någon dömer eller kritiserar dem. Det handlar om förebyggande genom välvilja och empati, värderingar som Newsha slogs av under hela reportaget med Asma. Mörkret, det är ansiktena hos ungdomarna som riskerar att radikaliseras. Pojkar eller flickor spelar ingen roll, deras blickar signalerar nöd. Asma känner igen deras ansiktsuttryck, ömsom uppgivna, ömsom passiva eller frågande. Det är för att jaga bort de uttrycken som hon tillsammans med andra ungdomar kämpar för yttrandefriheten i Tunisien, för att de utstötta till slut ska känna att de har större anledning att leva än att dö eller döda. "Jag är jättestolt över Tuniens ungdom", säger kvinnan som gör revolutionens mål till sina: värdighet, frihet och arbete. Hoppet överger henne inte. För var det inte så att fyra tunisiska civilsamhällsorganisationer fick Nobels fredspris 2015 för sitt avgörande bidrag till den nationella dialogen? "Vi har blivit en kraft att räkna med i landet", säger Asma stolt. Tunisien har en vacker morgondag.

Tunisien, Tunis.
*En skådespelare i Fanni Raghman Annis sällskap
visar upp sin tatuering: "Frihet" på arabiska.*

Nästa uppslag: Tunisien, Tunis.
*Kvinnor, i första hand från Tunis fattigaste
stadsdelar, betraktar unga skådespelare under en
gatuföreställning.*

Vänster och höger sida, nästa uppslag:
Tunisien, Tunis.
*Gatuföreställning med unga skådespelare som arbetar med organisationen Fanni Raghman
Anni. Pjäsen handlar om revolutionen 2011 och
det efterföljande våldet.*

Tunisien, Tunis.
Asma övervakar en teaterworkshop.

Tunisien, Tunis.
En ung skådespelare repeterar.

Tunisien, Tunis.
*En pojke ligger på en trädgren. Utan arbete
och framtidsutsikter tar vissa unga sin tillflykt
till radikala islamistgrupper.*

Tunisien, Tunis.
Asma och en tonåring på Bardomuseet.

Tunisien, Tunis.
Utsikt över gamla staden.

Vänster sida och höger sida, ovan:
Tunisien, Tunis.

*Buss med barn och ungdomar från fattiga
familjeförhållanden på väg till Bardomuseet.*

Höger sida, nedan: Tunisien, Tunis.

*Porträtt av den tunisiska oppositionspolitikern
Chokri Belaïd under en bro i stadens centrum.*

Tunisien, Tunis.
I medinan.

Tunisien, Tunis.
*En tonåring på Barmuseet under en workshop
som anordnats av Asma Kaouechs organisation.*

Vänster och höger sida: Tunisien, Tunis.

Ungdomar deltar i en av organisationen Fanni Raghman Annis workshoppar. Deltagarna blir ombudda att rita sitt drömhus. Efteråt diskuterar de sina idéer och uppmuntras att uttrycka vad de känner. De flesta ritade stora hus och vill därmed även protestera mot klyftorna och orättvisorna som de tycker att de är offer för. En deltagare ritade ett hus där han är ensam. En annan säger: "Jag kan inte föreställa mig idealstaden, för jag vet inte hur en sådan ser ut, inte ens i drömmen."

Vänster och höger sida: Tunisien, Tunis.
*Porträtt av ungdomar som deltar i Fanni
Raghman Annis workshoppar.*

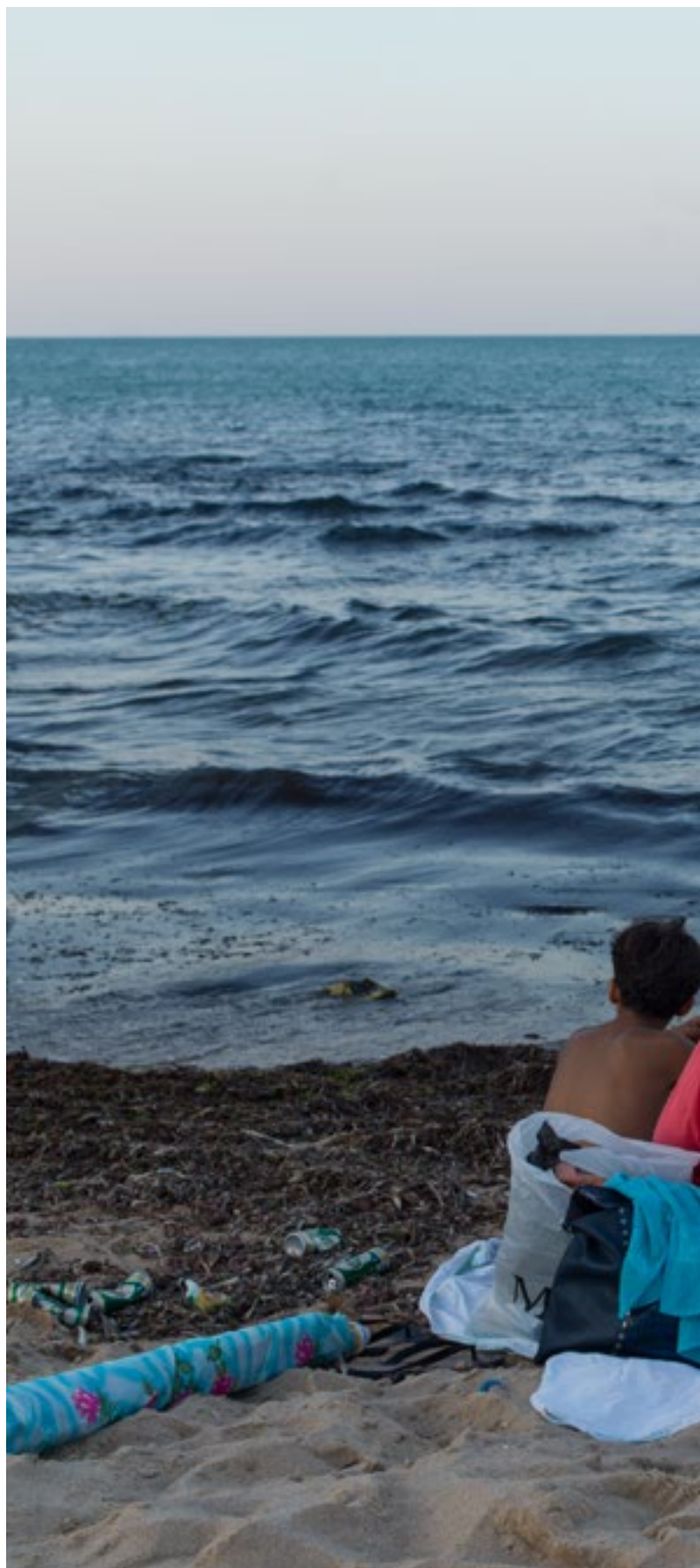

Nästa uppslag: Tunisien, Tunis.
*Asma Kaouech under en demonstration mot
korruptionen i politiken.*

Tunisien, La Marsa.
*En familj på stranden i La Marsa nordost om
huvudstaden.*

Ameha Mekonnen

Etiopien

av Enri Canaj

Låt oss gå rakt på sak: I Etiopien råder terror! Koalitionen som suttit vid makten i ett kvartssekel kränker de mänskliga rättigheterna som under den röda terrorns bistra dagar, tiden med den marxist-leninistiska diktaturen med överste Mengistu och hans junta i slutet av åttiotalet. Ett klimat som det inte går att andas i, en rädsla som tränger in under huden, en känsla av att hela tiden vara övervakad, avlyssnad, hotad; sådan är vardagen för Ameha Mekonnen, en fyrtiofemårig advokat som för sin kamp ensam, eller nästan ensam, mot alla.

För de växer inte på träd i Etiopien, försvararna av de friheter som hör till de mest otänkbara för en auktoritär regim: tankefriheten, yttrandefriheten, friheten att kritisera, att demonstrera, att säga nej. Den franske filosofen Albert Camus menade att en fullsatt fotbollsstadion, en teaterscen och ett tidningssätter i var de enda platserna i världen där han kände sig oskyldig. För Ameha, som inte är skyldig till någonting, finns det bara fyra platser där han känner sig säker: i sin bil, på sitt kontor vid *Human Rights Council* – den enda oberoende människorättsorganisationen i Etiopien – på ett familjehotell i Addis Abeba och sist men

inte minst hemma med sin fru, som är jurist, och sina två små flickor på sju och fyra år.

Den albanske fotografen Enri Canaj, som följde honom under sex dagar, fick en inblick i hur riskfylld Amehas verksamhet är. "Jag ville visa upp hoppet som han förkroppsligar för alla människor som han försvarar och lyckas få ut ur fängelse, som bloggare och journalister. Att se honom i aktion är otroligt stimulerande. Men jag ville också visa upp hur han lever, hans dagliga kamp och svårigheterna han möter. Genom att hjälpa personer i fara utsätter han sig själv för fara." Enri Canaj kunde inte arbeta som han hade velat. Han fick nöja sig med slutna utrymmen för att ta bilder på Ameha. Att fotografera på offentliga platser var inte att tänka på. De båda männen kommunicerade mycket sparsamt på telefon och

Etiopien, Addis Abeba, augusti 2017.
Ameha Mekonnen, människorättsaktivist och Sacharovstipendiat, i sitt arbetsrum.

Etiopien, Addis Abeba.
*Natnael Feleke och Getachew Shiferaw, bloggare
i kollektivet Zone 9.*

uppträdde diskret. Ameha var mycket nervös. Enri också, som tvingades dölja det verkliga syftet med sin närvaro och till och med funderade på att säga att han var i Etiopien för att fotografera djur. Advokaten berättade för honom att han kort tid dessförinnan hade ordnat en insamling på ett hotell i huvudstaden för att få in pengar till sin organisation. Allt var klappat och klart när polisen dök upp och satte stopp för allt.

Men Ameha Mekonnen gömmer sig inte för myndigheterna. Enri Canaj kan inte annat än känna beundran. Han träffade fem av de nio bloggare och journalister som hade suttit i fängelse i mer än ett år. Ameha lyckades få dem fria, men de hade inget jobb längre och kunde inte försörja sig. Inget företag ville anställa dem, även om terroranklagelserna mot dem var falska. Regimen ser med oblida ögon på den som räcker ut handen åt dessa före detta fångar. De berättade för fotografen om de hemska fängelseförhållandena i trånga celler där de höll på att kvävas. Ameha introducerade även Enri för en ung bloggerska från kollektivet Zone 9, som hade suttit fängslad och misshandlats i 14 månader. "Ameha bestämde sig direkt för att försvara henne", säger fotografen. "Han tänkte på sina flickor. Han stod inte ut med tanken på att något sådant skulle kunna hända någon av dem en dag. Hans familj är hans ryggrad. Det är den som uppmuntrar honom och motiverar honom att fortsätta med sådan glöd. Även det ville jag visa med mina bilder: hans mod, hans värderingar, hans bekymmer och rädslor, hans hängivenhet som advokat

men också som pappa." Det stör Enri Canaj att han på grund av säkerheten inte fick till några riktigt bra bilder på mannen, men det finns en scen som har etsat sig fast. En dag när Ameha skulle träffa medlemmarna i sin organisation gick hissen sönder. Ameha går alltid med käpp och nu var det bara att ta sig till fots hela vägen upp, långsamt, trappsteg för trappsteg, medan spetsen på käppen slog mot golvet. "Det var en perfekt bild av hans kamp för mänskliga rättigheter."

Att säga att denne försvarare av grundläggande friheter är modig vore en underdrift. Sedan november 2015 skakas landet av allvarliga oroligheter, som slagits ner brutalt av centralmakten som ligger i händerna på tigrifolket, en etnisk minoritet i Etiopien. Oromofolket, som utgör den etniska majoriteten, protesterar mot att deras mark exproprieras till förmån för utländska företag. Makten har mer än en gång svarat med våld, som enligt Amnesty International har kostat 800 människor liv, medan tusentals demonstranter gripits och fängslats på godtycklig väg. Situationen förvärrades den 9 september 2016, då regeringen införde undantagstillstånd. Det förlängdes i mars 2017 för att senare upphävdes den 4 augusti samma år. Men under tiden hann närmare 30 000 personer gripas, däribland många journalister och oppositionsledare. De få militärer som uttalar sig i pressen vill vara anonyma. Tidigare fångar minns den förnedrande behandlingen. "Poliserna nöjde sig inte med att slå dem utan tvingade oss att ringla som ormar i gruset, titta in i solen och hoppa som kängurur med hopbundna ben

Etiopien, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnen på väg till sitt kontor i området
Bole.*

Etiopien, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnen går till en restaurang
nära sin arbetsplats.*

i flera hundra meter”, beskrev den etiopiske bloggaren Seyoum Teshome, ett vittnesmål som Émeline Wuilbercq rapporterade om i *Le Monde Afrique* den 26 maj 2017. Vad var deras brott? De hade påtalat korruptionen på högsta statsnivå och handeln med mark på bekostnad av samhällets utstötta. De hade protesterat mot de skriande orättvisorna och de försämrade livsvillkoren för de fattigaste. Samtidigt som Ameha kritiserar regeringen undviker han att göra det i termer av etniska motsättningar som ställer det regerande tigrifolket mot de andra. ”Det är ett synsätt som strider mot mina övertygelser”, menar han. ”Enligt mig är det folket och de styrande som utgör två distinkta grupper.”

Det är en svår balansgång för denne ytterst engagerade man. Bakom den uppriktiga ödmjukheten – ”det finns många människorättsförsvarare som borde lyftas fram mycket mer än jag” – döljer sig en envis advokat som inte backar en millimeter inför hoten och de lurande farorna. Sina övertygelser klargör han rakt och enkelt: ”Jag slåss för yttrandefriheten. Det som pågår hos oss är väldigt allvarligt. På papperet är vår konstitution fläckfri i fråga om mänskliga rättigheter. Men vår regering känner sig inte bunden av konstitutionen! Medlemmarna i vår organisation trakasseras oavbrutet, tre av dem hamnar i fängelse med jämna mellanrum. Definitionen av terrorism i Etiopien är den vidaste som jag känner till i hela världen. För den sittande makten är varje människa en potentiell terrorist! Journalister eller ledande oppositionspolitiker vars enda fel är att de uttrycker åsikter

som avviker från regeringens. Jag skulle också kunna kastas i fängelse bara för att jag pratar med dig. Jag lever ständigt med det hotet. Det hindrar mig inte från att uttala mig offentligt för att påtala missförhållanden. Jag går utanför min roll som jurist i det jag gör. Jag vill att minsta lilla rättighetskränkning kommer till allmänhetens kännedom.”

Ameha är en klarsynt man. Han har alla fakta på sina fem fingrar och leker konstant med elden för att försvara sina klienter. De flesta av dem sitter fängslade. Han besöker dem och hävdar outtröttligt deras rättigheter. En del är briter, tyskar, norrmän. Inget vore möjligt utan Human Rights Council, som trots mycket blygsamma resurser har tre advokater bland sina fem ständiga medlemmar. ”Det jag gör är lagligt”, framhåller Ameha, ”men när jag hävdar mina klienters rättigheter är det utan silkesvantar.” En förskönande omskrivning för att hans rättframma metoder en vacker dag kan komma att stå honom dyrt. Ändå fortsätter han. Det är hans kall. Det han lever för är att ingen ska dö av rädsla eller förtvivlan i Etiopien, att ingen ska dö av misshandel, godtyckligt, och att ingen ska dö för sina åsikters skull.

Amehas engagemang för grundläggande rättigheter började 2006. På den tiden var han jurist i regeringens tjänst. En dag ville regeringen orättfärdigt straffa en framstående professor för vad denne hade sagt till sina studenter. Ameha vägrade samarbeta. Hans ovilja kostade honom åtskilliga repressalier och trakasserier; han fick till exempel inte fortbilda sig inom juridiken och ta en magisterex-

Etiopien, Addis Abeba.

Möte för bloggare i kollektivet Zone 9. Från vänster: Natnael Feleke, 30 år, fängslad i ett år och sex månader, Atnaf Berahane, 28 år, gripen 2014 och fängslad i ett år och fem månader, Mahlet Fantahun, 33 år, gripen 2015 och fängslad i ett år och tre månader, journalisten Getachew Shiferaw, 32 år, gripen flera gånger och med ett ännu pågående mål.

amen. Hans beslut var fattat. Han lämnade sin tjänst för att helhjärtat ägna sig åt att försvara människor som stod åtalade för sina åsikters skull. "Jag är ingen politiker", förklarar han. "I dag är 36 terroranklagade personer beroende av mig. På Human Rights Council, där jag jobbar på frivillig basis, ansvarar jag för tre organ: kommittén för pengainsamling, kommittén

för utlandsförbindelser och kommittén för utbildning i mänskliga rättigheter." Trots sitt ansvar känner han sig lugn bland de sina. I sina döttrars ögon ser han landets framtid. En framtid som han vill ska bli fredlig, lycklig och lugn. "Jag är förtröstansfull. Det är därför jag stannar i Etiopien." Och så uppprepar han: "Jag förtjänar inte det här erkännandet."

Till vänster:
Etiopien, Addis Abeba.
På advokatkontoret.

Från vänster, uppifrån och ner:
Etiopien, Addis Abeba
På väggarna i Human Rights Council hänger bilder på personer som dödats eller skadats av myndigheterna. Hittills har ingen åtalats för dessa brott.

I Ameha Mekonnens arbetsrum. År 2015 gick han med i Human Rights Council som vice ordförande. Organisationens motto lyder: "Alla mänskliga rättigheter för alla."

Ameha Mekonnen tillsammans med en av sina kollegor i Human Rights Councils lokaler.

Etiopien, Addis Abeba.
Mahlet Fantahun och Atnaf Berahane.

Etiopien, Addis Abeba.
Utsikt över staden.

ing label
to create
Change
to have new
actors and
the changes
should be
to build the
up the model

Etiopien, Addis Abeba.
*Natnael Feleke satt ett år och sex månader
i fängelse. "Jag har haft tur", säger han.
Efter frigivningen lyckades han hitta ett
jobb, något som fortfarande är mycket svårt
för de andra bloggarna.*

Vänster och höger sida: Etiopien, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen på taket till Human Rights Council.

Nästa uppslag: Etiopien, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen i Addis Abebas förorter sent på eftermiddagen.

Etiopien, Addis Abeba.
*Ameha Mekonnens kostym hänger på
skåpet i hans rum.*

Etiopien, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen och hans barn tittar på tv.

Nästa uppslag: Etiopien, Addis Abeba.
Amehas familj på gården utanför huset en söndagseftermiddag.

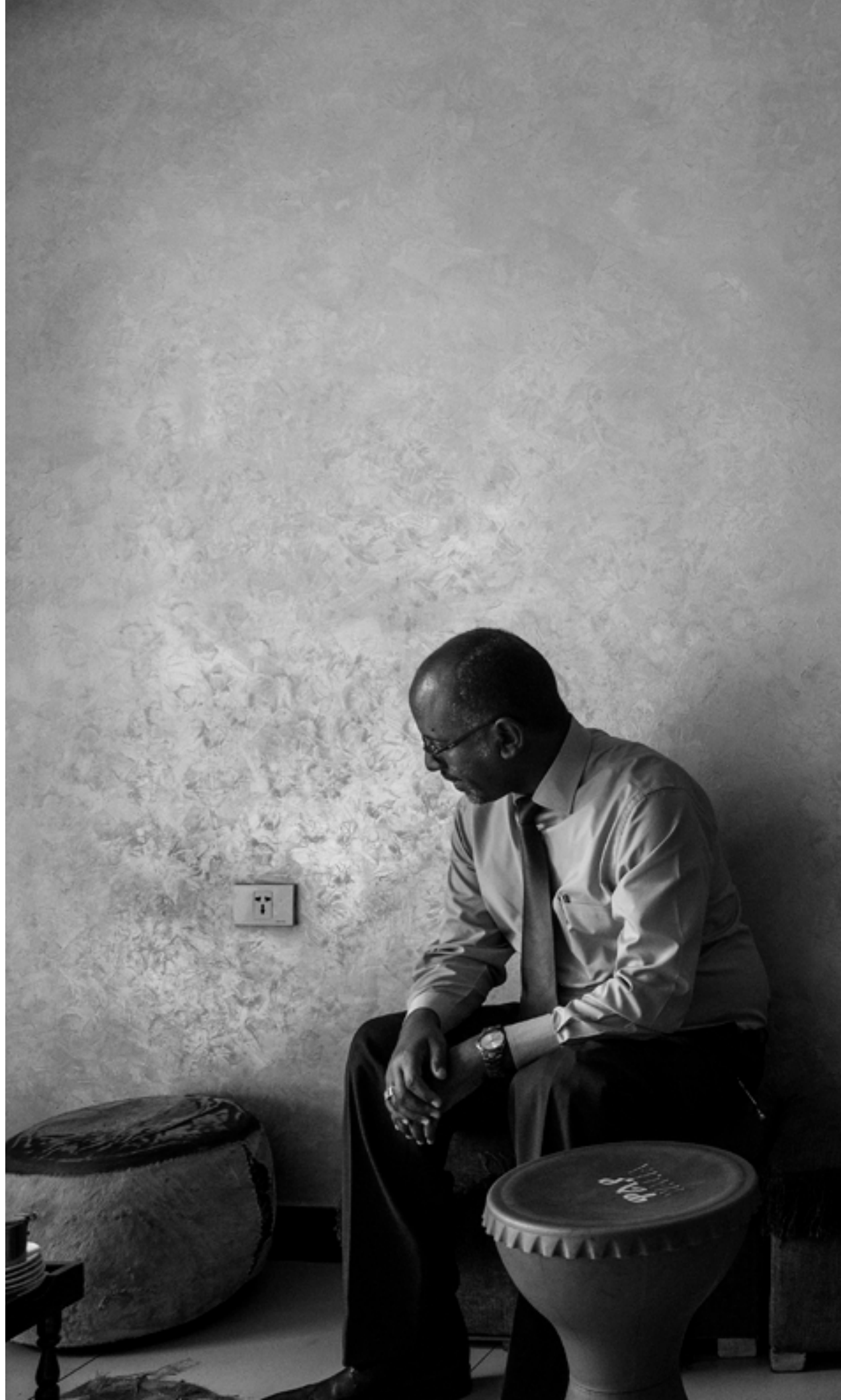
Etiopien, Addis Abeba.
I Ameha Mekonnens vardagsrum.

Etiopien, Addis Abeba.
Ameha, hans fru och deras yngsta dotter under en familjemåltid.

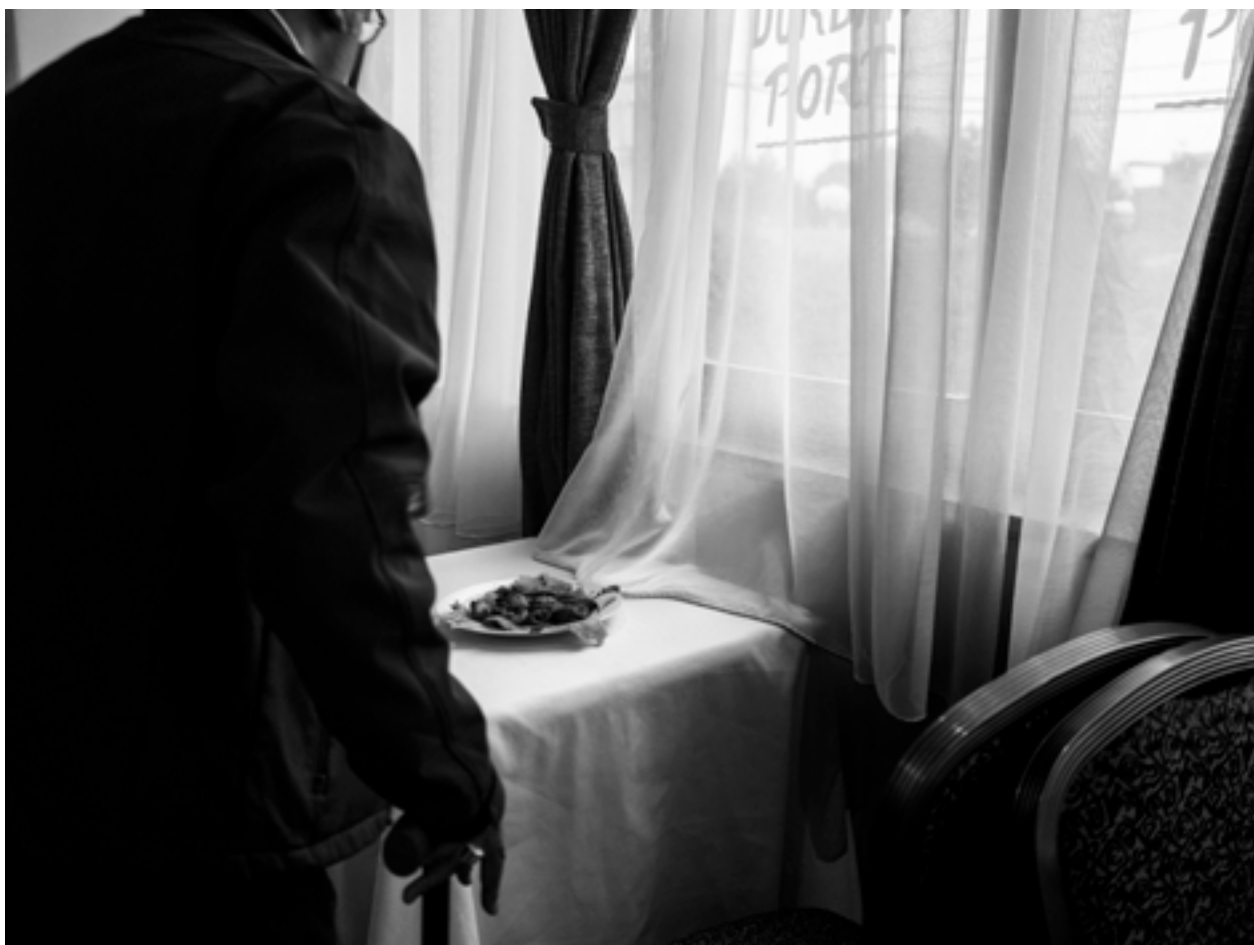
Nästa uppslag: Etiopien, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen under en lunchpaus på en restaurang nära hans kontor.

Etiopien, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen kör till kontoret i området Bole.

Etiopien, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen på ett familjehotell som han känner till väl. Det är en av få platser där han känner sig trygg.

Nästa uppslag: Etiopien, Addis Abeba.
På tåget till Human Rights Council.

Jadranka Miličević

Bosnien och Hercegovina

av Bieke Depoorter

För att lära känna Jadranka Miličević, för att förstå och greppa vidden av hennes engagemang, måste man först minnas vilket helvete hon kommer från. Det ryms i några få ord som krävde mer än 200 000 människoliv: Belägringen av Sarajevo, massakern i Srebrenica. Kriget på Balkan. Bosnien och Hercegovina som fick lida under nationalismens dödliga uppvaknande ur Jugoslaviens ruiner.

En av de blodigaste och mest dödsbringande händelserna under 1900-talets andra hälft skedde efter Berlinmurens och Sovjetkommunismens fall. Det kan inte upprepas ofta nog: Två timmars flygresor från Paris och Berlin, alldeles inpå oss, hyste Europa mellan 1992 och 1995 ett barbari som man inte förmodade slå ner på egen hand. Europa överlät till och med åt USA att ta initiativet till fredsavtalet i Dayton, Ohio, i december 1995 för att få slut på striderna mellan olika folkgrupper. En av de första sakerna som slår Bieke Depoorter, fotografen som åkt för att träffa den 60-åriga Jadranka, är hennes svada: Hon pratar och pratar och pratar. Hon vill inte sluta prata, berätta, minnas, övertygad om att ett av de effektivaste sätten att kämpa för freden är att minnas fasorna som varit. Det var i går. Mindre än 25 år sedan. Knappt en generation.

Bosnien och Hercegovina, Sarajevo, augusti 2017. Jadranka Miličević, människorättsaktivist och Sacharovstipendiat, på besök hemma hos en romsk familj.

Och tanken på att allt kan hända igen om vi inte ser upp, om det inte finns röster som ältar till leda vad som hände i denna del av Balkan. Tusentals våldtagna kvinnor, tusentals män, kvinnor och barn fördrivna, attackerade, eliminerade. En storskalig etnisk rensning, en rasmässig rening hämtad från en annan tid. Övergrepp från alla håll, begångna av paramilitära grupper och privata miliser, civila mot andra civila, bröder mot bröder, som vargar. Så nog går munnen på Jadranka, en riktig pratkvinn är hon. Hon tror på ordens kraft mot trögheten och glömskan. Genom att dela berättelser, föra dem vidare om och om igen, hindrar man dem från att falla ur det kollektiva minnet. I dag beskrivs den stridbara Jadrankas levnadsöde i sju böcker och två filmer. Ingen personkult, långt därifrån. För henne är det ett sätt att handla, att göra sin insats trovärdigare genom att fungera som exempel.

År 1992, strax före konfliktens utbrott, bodde Jadranka i Sarajevo och levde ett normalt liv

olci Ponike za žvot

olci Ponike za žvot

Volim te!

BELIEVE
anything
is possible

Föregående uppslag:

Bosnien och Hercegovina, Vareš.

Elda Šišić, Lejla Omerovićs dotter.

med man och två barn. "Jag arbetade på bank, tillhörde medelklassen. Så fort konflikten bröt ut lämnade jag Sarajevo och flydde till Serbien. I samma ögonblick som jag blev flykting blev jag en förkämpe för mänskliga rättigheter. Jag ville inte vänta på att någon skulle komma till min undsättning. Det var jag som ville hjälpa andra. Det är klart att jag reste iväg med en känsla av skuld. Jag lämnade kvar min man i Sarajevo. Jag kunde inte bara sitta med armarna i kors." I december 1992 går hon med i den feministiska och pacifistiska organisationen *Women in black* i Belgrad. Det är början på en kamp som aldrig ska ta slut. "Jag började mitt nya liv", minns Jadranka. "Det enda liv jag älskar. Med känslan av att jag hade förlorat 30 år, de 30 första åren av mitt liv." Hos *Women in Black* bygger Jadranka upp kontakter med andra "fredsväktare" i Italien, Spanien, Tyskland och Ungern. Tillsammans skapar de stöd- nätverk för misshandlade kvinnor. De samlar in och utbyter erfarenheter från kvinnor som lever i konfliktområden, som Bosnien och Kroatien, och som Jadranka kallar sina vänner. "Vi sammanställde publikationer på engelska illustrerade med vittnesmål." Hela tiden samma besatthet, samma ledmotiv: Publicera för att inte glömma, prata för att bevara freden. Därför är vår aktivist också med och grundar *Cure Sarajevo*, en feministisk och aktivistisk icke-statlig organisation (NGO) som verkar för jämställdhet och vill få en positiv samhällsutveckling med utbildnings- och kulturprogram. Jadranka hjälper till att öppna lokala *Cure*-filialer och ger utbildningar för att befolkningarna ska kunna tillgodose sina materiella behov. I små grupper lär sig delta-

garna att sälja honung eller doftkuddar med lavendel, de ger råd till varandra och redskap för att klara sig i en miljö där kvinnor, till och med efter kriget, ses över axeln. I synnerhet romska kvinnor. Det är denna plågsamma verklighet som får Jadranka att gå med i *Care*, en annan NGO som helt ägnar sig åt att hjälpa diskriminerade kvinnor.

Cure och *Care*; Jadrankas tillvaro ryms i dessa båda organisationer som hon håller igång i första hand i Bosnien och Hercegovina, Serbien och Montenegro. Hundra procent aktivist dygnet runt. Inget eget liv, inget privatliv. Det finns bara plats för fältarbete, utbildningar och planering av projekt och avtal för att bland annat få stöd från EU. "Vi ser aldrig vår mamma", medger en av hennes söner. Ständigt på resande fot för att hålla i workshoppar. "Det är hennes liv", säger Bieke Depoorter. "Det är det enda som betyder något. Människorna som hon hjälper vill hon inte kalla stödmottagare. De flesta blir hennes vänner." Hennes andra familj skulle man kunna säga, om inte hennes riktiga familj. "Vi åkte till Sarajevo tillsammans för att resa runt till olika byar i närheten", säger fotografen. "Det var jätteviktigt för Jadranka. Hon ville att jag skulle fotografera på de platserna. Varje år i slutet av juli åker hon dessutom till Srebrenica med flera medlemmar i *Cure* och *Women in Black* för att besöka minnesmonumentet över offren. Hon vill till varje pris vårda minnet av illdåden." Jadranka bekräftar med allvar i rösten: "Jag ville visa de platserna för Bieke. Vissa personer som jag känner har förlorat hela sin familj. En av mina vänner såg

Bosnien och Hercegovina, Vareš.
Jadranka på besök hos Lejla Omerović, som bor i en enslig by nära Vareš. År 2014 blev Lejlas hus delvis förstört i en översvämning. Stiftelsen Cure hjälpte henne genom att samla in pengar till reparationen, men fortfarande saknas medel för att arbetet ska kunna påbörjas.

Jadranka Miličević

56 av sina anhöriga gå under här." Det är tack vare initiativ från sådana som Jadranka som minnesmonumentet i Srebrenica-Potočari invigdes 2003, åtta år efter massakern. "Vi försöker få regeringen att uppföra minnesplatser. Vi hjälper även ensamstående kvinnor, krigsänkor, att försvara sina rättigheter. Och vi letar förstås efter de dödas kroppar. På monumentet i Srebrenica-Potočari står 8 372 namn inristade i listan över offer, men bara 6 800 kroppar har återfunnits och identifierats. Änkor och mödrar väntar på att kunna börja sörja sina avlidna på riktigt. Fortfarande efter alla dessa år är situationen oerhört smärtsam.

Hur ska man kunna återgå till ett normalt liv när alla dessa döda människor saknas?"

För Bieke Depoorter var det här reportaget inte lätt. Hon beundrar och respekterar Jadranka djupt, hennes aktiva engagemang i varje ögonblick, hennes sätt att stå upp för en hård för feminism, hennes envisa vilja att ge kvinnor deras makt åter, låta dem ta tag i sina liv, vara självständiga, åtnjuta alla sina rättigheter till fullo. Men fotografen tvingades anpassa sig till det som Jadranka lät henne se. Överallt där Bieke reser, i USA såväl som i Egypten under revolutionen, försöker hon

upprätta en nära relation med personerna som hon fångar med sitt objektiv. För Bieke är fotografering ett samtal. "Förhållandet till människorna är det viktiga", säger Bieke. "Ofta vill de inte vara med på bild. I Bosnien försökte jag förklara för Jadranka hur jag arbetade, för hon var rädd att jag skulle visa upp deras torftiga bostäder. Den sista natten fick jag göra vad jag ville. Det var det jag gillade bäst. Att sätta mig ner på sängen hos dem som tog

emot mig. Vara ensam med en familj. Bygga upp en förtroendefull atmosfär där de vågar anförtro sig."

Biekes bilder är inte utan medmänsklighet. Lejla bor ensligt i en by. Hon våldtogs under kriget, blev slagen av sin man, försköts av sin familj; hennes liv är en prövning. "Hennes mod har gett henne styrkan att vara lycklig i dag", säger Jadranka, som känner mycket för den

unga kvinnan. Genom Cure har hon gett Lejla ovärderligt stöd i form av en symaskin som gör att hon kan tillverka och sälja sitt hantverk. År 2014 blev det översvämning i Lejlas hus. Jadrankas NGO ingrep igen för att hjälpa henne och ta henne ur en ständigt hotande otrygghet. Sådan är vardagen för den uttröttliga Jadranka. Vare sig hon är i Sarajevo, Montenegro eller Serbien ägnar hon sig åt att hjälpa romska kvinnor inom Care. Klockan 17, när hennes första dag är slut, går hon på

nästa pass och arbetet för Cure. "Hittills har vi bistått 15 000 romska och rumänska kvinnor med hjälp. Vi har gjort så att de har kunnat gå till doktorn, gå på mammografi. Vi samlar in pengar för att finansiera skolor, för att de som har det sämst ställt ska kunna bo kvar." Så länge hennes krafter räcker till kommer hon att fortsätta i samma takt. "Att vara aktivist och ta hand om andra, det är det som har gjort att jag har överlevt", avslutar Jadranka.

Vänster sida:
Bosnien och Hercegovina, Visoko.
Mirsada Bešićs hus.

Bosnien och Hercegovina, Vareš.
Elda Šišić, Lejla Omerovićs dotter.

Nästa uppslag:

Bosnien och Hercegovina, Visoko.

Huset där Mirsada Bešić bor är det enda i trakten som har rinnande vatten. Grannarna kommer dit och hämtar.

Bosnien och Hercegovina, Visoko.
Harun med familjen Bešićs ko.

Bosnien och Hercegovina, Vareš.
Lejla Omerović med sin familj på ett fält.

Bosnien och Hercegovina, Sokolac.
Jadranka i diskussion med en ung feminist, Jovana Boljanić, och hennes pappa Bogdan. Jovana och Jadranka träffades på en av Jadrankas workshoppar. Jovana har startat aktivistorganisationen Art Queer. I början var hennes pappa och bror emot hennes aktivism och hon tvingades gå på möten i hemlighet. Nu stöttar pappan Jadranka mer och lät henne komma hem till familjens hus för första gången.

Nästa uppslag:

Bosnien och Hercegovina, Sokolac.
Jovana Boljanić i sitt rum, den plats där hon känner att hon kan vara sig själv. Där har hon en massa saker, t. ex. regnbågsflaggan, som hon dock gömmer för sin bror och pappa.

Föregående uppslag:

Bosnien och Hercegovina, Sokolac.

Jovana har på sig sitt röda förkläde, ett minne från en workshop som hon var på för sju år sedan och som Jadranka höll i. Sedan dess har de båda kvinnorna hållit kontakten. Jovanas hemby är mycket konservativ; hon säger att hon är den första tjejen där som har haft jeans.

Ovan: Bosnien och Hercegovina, Sarajevo.

Asja, Jadrankas assistent.

Bosnien och Hercegovina.
*Jadranka på väg för att besöka
minnesmonumentet i Srebrenica.*

Nästa uppslag:
Bosnien och Hercegovina, Srebrenica
*Varje år åker Jadranka till minnesmonumentet
i Srebrenica-Potočari med medlemmar av
stiftelsen Cure och Women in black för att minnas
folkmordet.*

Bosnien och Hercegovina.
*Jadranka reser runt i Bosnien, Serbien och
Montenegro för att hålla i workshoppar.*

Bosnien och Hercegovina, Sarajevo.
Jadranka i diskussion med Majka Mejra ("mor Mejra"). Mejra förlorade sina två barn och sin man under kriget. Hennes familj fängslades 1998 och avrättades därefter. Hon har ägnat flera år åt att söka efter deras kroppar. I dag hjälper hon andra familjer att hitta försvunna anhöriga.

Följande två uppslag:

Bosnien och Hercegovina, Kakanj.
Hemma hos Nuna Zemina Vehabović. Nuna startade projektet Center for Mother Hope tillsammans med en väninna, men i dag driver hon det ensam. Hon sitter även i det lokala styret och försvarar romer i Kakanj. Över 2 600 romer bor samlade i en av stadsdelarna.

Ovan, höger sida upptill:
Bosnien och Hercegovina, Kakanj.
Hemma hos Nuna Zemina Vehabović.

Ovan: Bosnien och Hercegovina, Sarajevo.
Hemma hos en romsk familj.

Bosnien och Hercegovina, Kakanj.
Hemma hos Nuna Zemina Vehabović.

De försvarar våra friheter

av Éric Fottorino

Mänskliga rättigheter. Två ord som färdats långt och länge. Två värnlösa ord som ska hindra människan från att bli sitt eget rovdjur. Hur många ideal har inte förfäktats och hur många strider har inte utkämpats i detta begrepps namn, hur många plågade ansikten har inte suddats ut från de levandes skara, hur många stadgar, resolutioner, protokoll, pakter, konventioner och framställningar har inte författats, hur många förhoppningar har inte fästs, hur många strider har inte förts mot godtyckligheten och på hur många platser på denna jord har inte rättens styrka segrat över den starkes rätt – eller orätt?

Alltid sköra segrar förvisso, som alltid följs av ett tvångsmässigt, men lika snart förflyktigt, "aldrig mer". Så kom det sig, trots Nationernas allra högtidligaste texter, att nittonhundratalet skulle bli vittne till upprepade folkmord, fastän den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna från december 1948 redan i ingressen kungjorde sin orubb- ligen hållning: "Enär ringaktning och förakt

för de mänskliga rättigheterna lett till barbariska gärningar, som upprört mänsklighetens samvete, och enär skapandet av en värld, där människorna åtnjuta yttrandefrihet, trosfrihet samt frihet från fruktan och nöd, kungjorts som folkens högsta strävan." Detta leder fram till artikel 1, som bär Eleanor Roosevelts och den franske juristen René Cassins tydliga avtryck: "Alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter." Efter förintelsen följer Pol Pots och Röda khmerernas massakrer i Kambodja, folkmordet i Rwanda, de serbiska soldaternas masskjutningar på bosniaker i Srebrenica. Andra massakrer i Latinamerika, Darfur, Republiken Kongo, Irak, Jemen och Syrien – listan är inte uttömmande – har fortsatt att slå hål på dessa grundläggande mänskliga rättigheter som världssamfundet envist fortsätter att torgföra som universella, oförytterliga och odelbara.

Om man skulle göra en inventering av alla större förbrytelser som människan har begått mot sig själv skulle åtminstone tre

Föregående uppslag:

Moises Saman. Libyen, Zawiyah. 2011.

En Khadaffi-aktivist visar upp ett porträtt av diktatorn.

Motstående sida:

Larry Towell.

De palestinska territorierna, Gaza. 1993.

Barn leker med plastpistoler.

typer av storskaligt förtryck framträdde som existerat parallellt sedan andra världskrigets slut. Först kom statskommunismen, totalitär och imperialistisk, med det sovjetiska Gulag och dess internerade, Moskvas kuvande av folkresningarna i dåvarande Sovjetunionens satellitstater – Budapest 1956, Prag 1968 – den kinesiska kulturrevolutionen med en miljon döda mellan 1966 och 1968 och, icke att förglömma, den krossade studentrevolten på Himmelska fridens torg och massmorden på fredliga tibetaner. Sedan kom kolonialkrigen, från Vietnam till den afrikanska kontinenten, som kraftigt decimerade civilbefolkningen och gjorde barn till kanonmat, kvinnor till sexobjekt och drev miljontals civila i landsflykt. Vietnamkriget, självfallet, men även Algerietrevolten som när det begav sig endast betraktades som skärmytslingar. Slutligen har vi Latinamerikas diktaturer, från Vargas Brasilien till Pinochets Chile via general Videlas militärjunta i Argentina. På 1970-talet stod dessa regimer för de mest slående exemplen på kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Vem minns inte de unga oppositionella som kastades i havet från helikoptrar eller mödrarna på Plaza de Mayo – som av militärerna fick öknamnet de galna mödrarna på Plaza de Mayo – och deras envisa kamp för att återfinna sina barn som förts bort under den långa argentinska natten? Dessa verklighetens Mor Courage belönades 1992 med Sacharovpriset, som i år firar sitt trettioårsjubileum.

Det räcker för övrigt att gå igenom namnen på pristagarna för att få en uppfattning

Alex Webb.
Nicaragua, Puerto Cabezas, 1992.
Barn från den etniska minoriteten miskito.

om hur kampen för de mänskliga rättigheterna förs på alla tänkbara fronter: respekt för demokrati, tankefrihet, bekämpande av tortyr och alla former av diskriminering, fördömande av godtyckligt frihetsberövande på grund av ras, religiös eller politisk övertygelse eller sexuell läggning. Priset delades ut första gången 1988, då det gick till Nelson Mandela och Anatolij Martjenko (postumt), men detta prestigefyllda erkännande utgör ingalunda bara Europaparlamentets strävan att försvara de grundläggande rättigheterna. Det syftar också till att stötta kvinnor och män som löper mycket stora risker när de försöker föra dessa friheter framåt i sina länder. Att lyfta fram dem i ljuset är ofta liktydigt med att vilja skydda dem från deras fiender och ge dem ett högljutt stöd. Ty att försvara friheterna och demokratin är på nästan alla breddgrader en farlig verksamhet som många aktivister får betala med sina liv. Bland Sacharovprisvinnarna finner vi tidigare anonyma hjältar som trätt fram som fanbärare för sin kamp. Ta läkaren Denis Mukwege, som räddat så många kvinnor som på ett så ohyggligt sätt blivit könsstympade i Demokratiska republiken Kongo, eller den unga pakistanskan Malala Yousafzai eller de två unga yazidiska irakiskorna Nadia Mourad och Lamiya Aji Bashar, som lyckades undkomma IS avskyvärda illdåd innan de tog upp facklan i kampen mot kvinnohandel. Mödrar, konstnärer, en tecknare, aktivister mot tortyr eller för fred, företrädare för etniska minorite-

Nästa uppslag: **Hiroji Kubota**.
Nordkorea, Chongjin, 1986.
Jättelikt porträtt av president Kim Il-sung vid entrén till stålindustrikomplexet Kim Chaek.

ter, men även FN som institution: Sacharovpriset har från början visat prov på nytänkande och djärvhet för att hylla det mänskliga hos dem som trotsar det omänskliga.

Sedan 00-talet finns det inte en enda större proteströrelse som inte har vuxit fram ur en kränkning av de mänskliga rättigheterna och den mänskliga värdigheten. Den arabiska våren hade kanske inte brutit ut om inte den unge gatuförsäljaren Mohammed Bouazizi i Sidi Bouzid i Tunisien den 17 december 2010 hade satt eld på sig själv i förtvivlan och protest mot Ben Alis och hans klans orättfärdiga system. Fråntagen sin kärra och sin våg var han inte längre någonting. Rötterna till konflikten i Syrien står att finna i de torterade trettonåriga pojkar som skrev "Bashar, försvinn!" på Damaskus murar. Den syriska presidenten skulle komma att utmärka sig med fler mord på sitt eget folk, och flera gånger använde han till och med kemiska vapen, saringas, för att utplåna tusentals oskyldiga, i Goutha 2013 och fyra år senare i Khan Sheikhou i den nordvästra delen av landet. Staden Aleppos svåra lidande i slutet av 2016 var ett bevis, om nu ett sådant skulle behövas, på regeringsstyrkornas avhumanisering med Rysslands goda minne. Bland de tusen bilderna av katastrofen minns världsoptionen till exempel Anas al-Basha, Aleppos gycklare, som roade barnen medan bomberna föll och dödades under ett flyganfall "på en plats hemsökt av mörkaste mörker och den största av faror", som hans bror uttryckte det på begravningen.

이
다

Men än är inte resan över. Demokratiska republiken Kongo är återkommande skådeplats för blodbad som helt ostraffat begås av militser och militärer i ett tillstånd av fullständig förvirring. Överfall, misshandel, bortföranden, tvångsflyttningar: listan kan göras hur lång som helst över kränkningar av de mänskliga rättigheterna i afrikanska länder där väpnade konflikter varit en del av vardagen i många år, från Nigeria till Kamerun – under Boko Harams piska – från Mali till Somalia, Sudan och Tchad. I östra Kongo, i området kring de stora sjöarna, får vi inte glömma de över sex miljoner som mist livet sedan andra världskriget, vilket gör denna region till en av de våldsammaste i vår samtidshistoria.

Latinamerika är fortfarande ett av de områden i världen där människolivet står lågt i kurs. "Den centralamerikanska norra triangeln – Guatemala, El Salvador och Honduras – var 2016 en av de mest våldsdrabbade regionerna i världen", står det i senaste rapporten från Amnesty International. "Antalet mord var högre där än i de flesta av världens konfliktområden. El Salvador hade en mordfrekvens på 108 per 100 000 invånare, vilket är en av de högsta i världen." Samtidigt som situationen har förbättrats i Colombia efter överenskommelsen mellan regeringen och gerillagrupperna Farc (Colombias väpnade revolutionära styrkor), ett bevis på att försoning alltid är möjlig mellan femtioåriga fiender, går Venezuela på knä under president Nicolás Maduros diktatur med ekonomisk kris, demokratiska institutioner som tystas och oppositionella som förtrycks.

Om vi vecklar ut kartan över uppenbara kränkningar av de mänskliga rättigheterna på senare tid måste vi dessutom lägga till det inte lika kända ödet för Hmong-minoriteten i Laos och minoriteterna i Turkmenistan, ett land som är helt stängt för all granskning av friheterna. Sist men inte minst Medelhavet, som blivit en kyrkogård för migranter från Libyen, Syrien, Jemen, Sudan och Mali, och ingen ände på dessa tragedier verkar kunna skönjas på länge än. Lägg därtill alla övergrepp som sker utanför mediernas blickfång och alla frihetskämpar som verkar i informationshällets döda vinkel.

Ska denna oändliga uppräknings av lidande och nederlag ses som ett tecken på att de grundläggande rättigheterna är på stadig tillbakagång? Riktigt så enkelt, och dystert, är det inte. Vad handlar det om? François Zimeray, den tidigare franske ambassadören för de mänskliga rättigheterna, har gjort en tydlig och nykter definition av begreppet. Så här skriver han: "Mänskliga rättigheter handlar varken om moral eller ens om värderingar. Respekten för dessa rättigheter har ingenting med symboler och än mindre med indignation att göra. Det är rättigheter som är sprungna ur politiska kompromisser och som därför är ofulländade. Rättigheter existerar eller existerar inte, efterlevs eller kränks. Rätten att inte torteras, rätten till en rättvis rättegång, rätten till jämställdhet, rätten för barn att ha en barndom. Alla medverkar de till respekten för människovärdet; det är detta högre syfte som förläner dem en moralisk kraft." (François Zimeray, *J'ai vu partout le*

Christopher Anderson.
Chile, Santiago, 1995.
*Militärparad till Augusto Pinochets ära mitt emot
presidentpalatset.*

même visage. Un ambassadeur face à la barbarie du monde, Plon, Paris, 2016).

Med detta synsätt som måttstock har de mänskliga rättigheterna ständigt flyttat fram sina positioner allt från Nürnberg-rättegångarna 1945–1946, där de främsta naziföreträdarna dömdes, till inrättandet av Internationella brottmålsdomstolen (ICC) 2002, universalismbegreppets höjdpunkt. Nog för att det halvsekle har fått sin beskärda del av blodiga tragedier, det har vi sett. Men rättigheterna har hela tiden byggts ut och kompletterats de sammanlagt 30 artiklar som ingick i den allmänna förklaringen från 1948, som inte med ett ord nämnde barnets villkor. Under årens lopp har vi fått nya former av skydd för flyktingar och statslösa, kvinnor och barn. Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har förkunnats, kampen mot diskrimineringar har preciserats och förstärkts inom FN, Europarådet och andra multilaterala forum. Och när vi talar om ICC är det naturligtvis ett framsteg att vi nu har en instans som arbetar förebyggande mot potentiella övergrepp, till skillnad från de specialdomstolar som i andra fall, från Rwanda till f.d. Jugoslavien, har tillkommit i efterhand, efter det att tragedierna inträffat, i strid med själva rättighetsbegreppet.

Föregående uppslag:
Thomas Dworzak. Ryssland, Groznyj, 2002.
Flicka med ballonger. I bakgrunden syns förödelsen efter de två Tjetjenienkrigen.

Bland andra senare landvinningar kan även nämnas godkännandet av interventionsrätten 2004–2005, som folkrätten nu erkänner genom att uttryckligen hänvisa till "ansvaret att skydda". Detta stora framsteg led dock ett allvarligt bakslag efter den internationella interventionen i Libyen. Väststyrkorna överskred det lagliga mandat de hade fått och framkallade ett brutalt regimskifte. Det är inte säkert att interventionsrätten går helskinnad ur det libyska äventyret, även om det var nödvändigt att intervensera i landet.

Vid sidan av de auktoritära regimernas ständiga kränkningar av de mänskliga rättigheterna lurar i dag en stor fara för detta så värdefulla koncept när universalitetsprincipen börjar ifrågasättas. Flera länder i Asien och arabvärlden, men även USA, försöker inskränka de mänskliga rättigheternas räckvidd med hänvisning till kulturella skillnader och exceptionella omständigheter som enligt dem gör det motiverat att anpassa, eller rentav kringgå, dessa rättigheter under åberopande av särdrag vars giltighet kan diskuteras. Begreppet "asiatiska värderingar", som Malaysias förre premiärminister Mahathir bin Mohamad teoretiserade kring, hålls således fram av kinesiska myndigheter för att hävda att sådana särdrag står över internationella normer. François Zimeray skriver att "dessa särdrag innebär att medborgerliga och politiska friheter skulle vara mindre väsentliga än friheten att producera, konsumera och lyda". Det skulle alltså vara skillnad på mänskliga rättigheter och mänskliga rättigheter; dubbla måttstockar och en tävlan

mellan normer där nationella bestämmelser ges företräde av hänsyn till tradition, sedvänjor och sköt-ni-ert-så-sköter-vi-vårt. Samma vilja att stympa principen om dessa rättigheters allmängiltighet finner man hos ledarna för de muslimska länderna i Islamiska samarbetsorganisationen (OIC). Den islamiska stadgan för de mänskliga rättigheterna, som offentliggjordes 1990, gör dem som åtnjuter dessa rättigheter mindre jämlika beroende på om de är män eller kvinnor. Men sådana försök är inte bara förbehållna autokratiska regimer. USA har, under George W. Bush och senare under Donald Trump, om inte avskaffat så åtminstone förminskat de grundläggande rättigheterna med metoder som i deras ögon rättfärdigats av överordnade mål. Den amerikanska arméns tortyr i Irak och berövandet av grundläggande friheter i Guantánamofängelset belyser denna relativism. Men kan man ostraffat offra en rättighet under åberopande av en annan?

Universalitetsprincipen bestrids dessutom av tre afrikanska länder, Sydafrika, Gambia och Burundi, som har meddelat sin vilja att lämna ICC (närmare bestämt Romstadgan) under förevändning att domstolen i Haag huvudsakligen riktar in sig på afrikanska ledare. En orättfärdig anklagelse som mest av allt sätter

finger på den straffrihet som många av dem har åtnjutit i årtionden. "Afrikanska unionen har fortsatt att uppmana staterna att bortse från sin internationella skyldighet att gripa Sudans president Omar al-Bashir, som är efterlyst av ICC för folkmord", menar Amnesty International. "Uganda underlät i maj 2016 att gripa och överlämna honom till ICC, och försummade sålunda sin skyldighet gentemot hundratusentals människor som dödades eller fördrivits under konflikten i Darfur."

Denna förskjutning visar att de universella mänskliga rättigheterna nu måste konkurrera med en allt mäktigare motståndare: folkgruppernas suveränitet och identitetstänkandet. Riskerna är betydande att sådana inskränkande tillvägagångssätt åsidosätter individen. Att man glömmer att var och en åtnjuter rättigheter enbart för att man finns till, såsom världsmedborgare och fullvärdig medlem av mänskligheten. Men striden är ännu inte förlorad. Det är en kamp i varje ögonblick, förstärkt av alla dem som – där de lever, där de drabbas – drar sin sten till det gemensamma bygget. Det gäller inte minst de trettio Sacharovpristagare som under trettio år öppnat hoppets portar och hindrar att de åter stängs. Att försvara de mänskliga rättigheterna är först och främst att försvara deras försvarare.

Sacharovpriset

SACHAROVPRISSET för tankefrihet delades ut för första gången 1988, då det gick till Nelson Mandela och Anatolij Martjenko. Det är Europeiska unionens viktigaste utmärkelse för att hylla dem som gör insatser för de mänskliga rättigheterna. Det uppmärksammar enskilda personer, grupper och organisationer som har gjort enastående insatser för tankefriheten. Genom Sacharovpriset och det tillhörande nätverket stärker EU pristagarna i deras ansträngningar att försvara sin sak.

Sacharovpriset har hittills gått till dissidenter, politiska ledare, journalister, advokater, aktivister från det civila samhället, författare, mödrar och hustrur, minoritetsledare, en grupp som bekämpar terrorism, fredsaktivister, en tortyrmotståndare, en satirtecknare, samvetsfångar, en filmskapare, FN som organ och till och med ett barn som kämpar för rätten till utbildning. Genom priset uppmärksammas frågor såsom yttrandefrihet, minoriteters rät-

tigheter, respekt för folkrätten, demokratiutvecklingen och rättsstatsprincipen.

Europaparlamentet delar ut Sacharovpriset för tankefrihet på 50 000 euro under ett högtidligt plenarsammanträde i Strasbourg mot slutet av varje år. Var och en av parlamentets politiska grupper får nominera kandidater, och det får även enskilda ledamöter med stöd av minst 40 ledamöter för varje kandidat. Kandidaterna presenteras under ett gemensamt sammanträde i utrikesutskottet, utvecklingsutskottet och underutskottet för mänskliga rättigheter, och sedan röstar ledamöterna i de fullständiga utskotten om vilka tre som ska gå vidare till slutomgången. Vinnaren eller vinnarna av Sacharovpriset utses därefter av talmanskonferensen, ett organ som leds av Europaparlamentets talman och som består av ledarna för de politiska grupperna i Europaparlamentet. Valet av pristagare blir på så sätt ett verkligt europeiskt val.

Pristagarna

- 2017** Den demokratiska oppositionen i Venezuela
- 2016** Nadia Murad och Lamya Haji Bashar
- 2015** Raif Badawi
- 2014** Denis Mukwege
- 2013** Malala Yousafzai
- 2012** Nasrin Sotoudeh och Jafar Panahi
- 2011** Arabiska våren: Muhammad Bouazizi, Ali Ferzat, Asmaa Mahfouz, Ahmed El-Senussi, Razan Zaitouneh
- 2010** Guillermo Fariñas
- 2009** Memorial
- 2008** Hu Jia
- 2007** Salih Mahmoud Muhammad Osman
- 2006** Aljaksandr Milinkevitj
- 2005** Kvinnor i vitt, Hauwa Ibrahim och Reportrar utan gränser
- 2004** Vitryska journalistförbundet
- 2003** Förenta nationernas generalsekreterare Kofi Annan och hela FN:s personal
- 2002** Oswaldo José Payá Sardiñas
- 2001** Izzat Ghazzawi, Nurit Peled-Elhanan och Dom Zacarias Kamwenho
- 2000** ¡BASTA YA!
- 1999** Xanana Gusmão
- 1998** Ibrahim Rugova
- 1997** Salima Ghezali
- 1996** Wei Jingsheng
- 1995** Leyla Zana
- 1994** Taslima Nasrin
- 1993** *Oslobođenje*
- 1992** Mödrarna på Plaza de Mayo
- 1991** Adem Demaçi
- 1990** Aung San Suu Kyi
- 1989** Alexander Dubček
- 1988** Nelson Rolihlahla Mandela och Anatolij Martjenko (postumt)

Europa- parlamentets roll

Enligt opinionsmätningar anser EU:s medborgare att Europaparlamentet ska prioritera försvaret av de mänskliga rättigheterna. De mänskliga rättigheterna är inskrivna i unionens fördrag och i stadgan om de grundläggande rättigheterna samt i EU:s politik för yttre förbindelser, bland annat handlingsplanen för mänskliga rättigheter och demokrati 2015–2020. I sina förbindelser med tredjeländer ska EU främja demokrati, rättsstatsprincipen, de mänskliga rättigheternas och grundläggande friheternas universalitet och odelbarhet, respekt för människors värde, jämlikhet och solidaritet samt respekt för principerna i Förenta nationernas stadga och i folkrätten. Europaparlamentets är en central aktör i försvaret och främjandet av demokrati, yttrandefrihet, rättvisa val och de allmänna mänskliga rättigheterna.

Europaparlamentet delar inte bara ut Sacharovpriset årligen, det upprätthåller och försvaret de mänskliga rättigheterna genom brådskande resolutioner om mänskliga rättigheter, en årsrapport om mänskliga rättigheter och demokrati i världen och Europeiska unionens politik på området, parlamentarisk dialog och diplomati med motparter och myndigheter i tredjeländer, utfrågningar om människorättsfrågor i sina utskott, deltagande i valövervakningsuppdrag världen över, gemensamma åtgärder av Sacharovprisnätverket, Sacharovstipendier för människorättsförsvarare och andra människorättsåtgärder i samarbete med nationella parlament och det civila samhället.

I sina brådskande resolutioner om mänskliga rättigheter, som antas vid varje plenarsammanträde i Strasbourg, lyfter parlamentet fram och tar ställning i frågor som rör överträdelser av de mänskliga rättigheterna i världen. Parlamentet upprepar även sina entydiga ståndpunkter om förhindrande av tortyr och mot dödsstraffet, för skydd av människorättsförsvarare, konfliktförebyggande, kvinnors och barns rättigheter samt skydd av rättigheterna för minoriteter, ursprungsbefolkningar och personer med funktionsnedsättning – överallt i världen. Europaparlamentets resolutioner ligger ofta till grund för åtgärder i EU:s ministerråd, Europeiska kommissionen och Europeiska utrikestjänsten och har ibland direkt inverkan på de berörda regeringarnas åtgärder.

Europaparlamentet övervakar EU:s yttre förbindelser och kan genom sina lagstiftningsbefogenheter stoppa viktiga överenskommelser med tredjeländer om det skulle visa sig att landet gör sig skyldigt till allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna och de demokratiska principerna. I sådana fall insisterar parlamentet på strikt efterlevnad av de människorättsklausuler som finns med i varje avtal. I april 2011 krävde parlamentet att EU skulle stoppa förhandlingarna om ett associeringsavtal mellan EU och Syrien. I september 2011 upphävdes delvis EU:s samarbetsavtal med Syrien till dess att de syriska myndigheterna har upphört med de systematiska kränkningarna av de mänskliga rättigheterna.

Målet för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (Gusp) och politiken för utvecklingssamarbete ska enligt EU:s lagstiftning vara att "utveckla och befästa demokrati och rättsstatsprincipen samt respekten för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna". Att detta mål uttryckligen nämns i lagstiftningen är till stor del Europaparlamentets förtjänst. Varje år antar parlamentet sitt eget betänkande om den årliga rapporten från unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik till Europaparlamentet om de viktigaste aspekterna och de grundläggande valmöjligheterna när det gäller den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

Underutskottet för mänskliga rättigheter (DROI) är det organ som främst ansvarar för det parlamentariska arbetet med mänskliga rättigheter. Underutskottet för mänskliga rättigheter deltar även i eller bjuder regelbundet in andra parlamentsutskott till sådana diskussioner. Dess betänkanden och resolutioner antas av Utskottet för utrikesfrågor (AFET). Utskottet för utveckling anordnar också regelbundet diskussioner om de mänskliga rättigheterna i utvecklingsländer. Utskottsdelegationerna arbetar även med människorättsfrågor under landsbesöken.

Parlamentet har också stärkt sin roll i försvaret av de mänskliga rättigheterna genom att stödja parlamentarisk demokrati och parlamentarisk politisk dialog. Parlamentets stän-

diga delegationer genomför utfrågningar med företrädare för det civila samhället från tredjeländer och skickar ad hoc-delegationer för att bedöma människorättsituationen på plats. De viktigaste forumen för politisk dialog mellan Europaparlamentet och parlamentsledamöter i tredjeländer är den gemensamma parlamentariska AVS-EU-församlingen, den parlamentariska församlingen för unionen för Medelhavsområdet, den parlamentariska församlingen EU-Latinamerika och den parlamentariska församlingen Euronest med öst-europeiska partnerländer.

Europaparlamentet har utnyttjat sina budgetmässiga befogenheter och höjt anslagen till demokrati- och människorättsprogram väsentligt. Parlamentet har även framgångsrikt kämpat för att bevara det europeiska instrumentet för demokrati och mänskliga rättigheter (EIDMR). EIDMR är ett viktigt finansiellt och politiskt instrument för att stödja försvarare av det civila samhället och människorättsförsvarare, särskilt dem som riskerar att förlora sina liv.

Som ett komplement till sitt människorättsliga arbete verkar parlamentet även för fria och rättvisa val i länder utanför unionen, eftersom de är viktiga för att bygga demokrati, skapa legitimitet och stärka allmänhetens förtroende för institutioner. Europaparlamentets ledamöter leder regelbundet och deltar i EU:s valobservatörsuppdrag för att se till att människors rätt att välja sina ledare respekteras.

Nästa uppslag:
Nikos Ekonomopoulos.
Turkiet, Yozgat, 1990.
Politiskt massmöte.

Luxemburg: Europeiska unionens
publikationsbyrå, 2017

Tryck

ISBN 978-92-846-1602-2

doi:10.2861/63453

QA-01-17-954-SV-C

PDF

ISBN 978-92-846-1587-2

doi:10.2861/165025

Printed by Bietlot in Belgium

För ytterligare information, se:

europarl.europa.eu

europarl.europa.eu/sakharov

Publikationsbyrån

